

NYERE TENDENSER I AMERIKANSK
HISTORIOGRAFI:
DEBATTEN OM »KONFLIKT« OG »KONSENSUS«

AF

NIELS THORSEN

I sin nyligt udkomne bog "Toward the Scientific Study of History" sender professor Lee Benson følgende hilsen til sine fagfæller: "As the historiographic system now functions, among other defects, it permits scholars to impose their ideological convictions on the past, unconstrained either by scientific methodology or by the sanction of effective penalties if exposed as ideological masquerading in academic garb".¹ Det er vel et åbent spørgsmål, om det er korrekt, som Benson senere udvikler, at organiseringen af det amerikanske universitetssystem må bære en væsentlig del af skylden for ideologiseringen af den amerikanske historie. Derimod er der ingen tvivl om, at den amerikanske historieskrivning i løbet af det 20. årh. har været præget af gentagne omfortolkninger, der umiddelbart kan tage sig ud som en række cirkelformede revisionistiske bevægelser. Specielt i det sidste årti har det været umuligt at opretholde den komfortable tro på historie som en »videnskabelig« disciplin – på historieforskningen som en progressiv revision af tidligere resultater og som en akkumulation af empiriske data.

Hertil kommer, at historiografiske undersøgelser, som bl. a. kunne bringe nogen systematik og sammenhæng i det foreliggende kaos af modstridende resultater, først i de senere år har vundet indpas som en ligeberettiget gren af de historiske hjælpediscipliner.² I det følgende vil nogle resultater af dette arbejde blive refereret i forbindelse med en diskussion om placeringen af repræsentanter for en af de nyeste revisionistiske tendenser, den såkaldte "New Left"-historie, indenfor hovedlinjerne af den historiografiske udvikling i dette århundrede.³

¹ Toward the Scientific Study of History. Selected Essays, New York 1972, s. 287.

² Om tendensen til at betragte historiografi som "the occupational narcissism of the historiographer", se Gene Wise: American Historical Explanations. A Strategy for Grounded Inquiry, Dorsey Press, Illinois 1973, s. XIV.

³ En udførlig anmeldelse af en række "New Left" arbejder er givet af Olav Riste i Norsk Historisk Tidsskrift bd. 48, hefte I, s. 75-87.

I 1967 gennemgik Irwin Unger fra New Yorks Universitet en række af disse radikale værker.⁴ Han fandt her en forbindelse mellem den nye tendens i historieskrivningen og ungdomsoprørets aktivisme, som kom til udtryk på universiteter over hele USA ned gennem 1960'erne. Forbindelsen mellem New Left historie og "the common climate of opinion" viste sig bl. a. i tilbøjeligheden til at forveksle "intellectual disagreement" med "the battle of generations". Skønt han forudså en frugtbar dialog med de unge historikere, beklagede Unger den nye forsknings "exaggerated presentmindedness", "predictable Leftist dualism" og forkærligheden for at måle reformer og bevægelser i fortiden med sin egen skala. Idet han understregede New Left historikernes indbyrdes uenighed, fandt Unger et fællestræk i deres krav om en "usable past", hvor historien kunne udnyttes – ikke som en humaniserende videnskab – men som et slagkraftigt politisk argument. "To the young Leftist the most obvious use of history is to domesticate radicalism in America". Det var således karakteristisk, at den nye historie skarpt fordømte den foregående generations forsøg på at minimere konflikt og fremhæve konsensus som det grundlæggende træk i den amerikanske samfundsudvikling. Ved sin reaktion mod konsensushistorien betegnede New Left en tendens til at vende tilbage til det dualistiske konfliktmønster, som havde domineret den amerikanske historieskrivning før 2. Verdenskrig under betegnelsen Den progressive historie.

Det voldte tydeligvis Unger besvær at indplacere professor William Appleman Williams i denne karakteristik. Som grundlæggeren – eller om man vil – videreføreren af den såkaldte Wisconsin-school står Williams som den kritiske histories ubestridte nestor. Med en vis ret er det således for nyligt hævdet, at megen revisionistisk historie "... amounts to little more than extended foot-notes on the interpretations Williams first put forward".⁵ Desuden er det vanskeligt at overse Williams' insisteren på kontinuiteten i den amerikanske historie, ligesom Williams ligger langt fra en aktivistisk opfattelse af, hvad historikeren kan bruge sine resultater til.

Vanskeligheden med at skabe en entydig New Left gruppe på baggrund af en gennemgang og karakteristik af vurderinger og resultater er således helt reel. Perspektivet i dette problem rækker helt ned til de fundamentale spørgsmål: Hvad er overhovedet en historiografisk »skole«? På hvilket niveau er det muligt at tale om fællestræk i histo-

⁴ The "New Left" and American History: Some Recent Trends in the United States Historiography, *American Historical Review* Vol. 72, No. 2, July 1967, s. 1237–1263.

⁵ Robert James Maddox: *The New Left and the Origins of the Cold War*, Princeton 1973, s. 13.

riske fremstillinger? Hvori består den enighed eller indforståethed, som berettiger til at slå nogle historikere i hartkorn og tale om en fælles holdning eller "approach"? Med rette konstaterer en kender af revisionismen, at "... the search for a New Left "line" is an exercise in futility".⁶ Citationstegnene om "line" er værd at mærke sig. Hvad betyder "line" i denne sammenhæng? På hvilket plan? Taktisk politik? Ideologisk? Eller m. h. t. resultater?

Professor Gene Wise forsøger i sin nye bog "American Historical Explanations" at tackle nogle af disse komplicerede problemer.⁷ Wise har naturligvis ikke noget svar på rede hånd, men han anviser en retning, som givetvis vil blive udforsket nærmere i de kommende år. Bemærkelsesværdig er især hans anvendelse af andre discipliner, som ikke almindeligvis drages ind i historiografiske overvejelser, f. eks. kognitiv dissonanstheori fra social-psykologien, kundskabssociologi, og ikke mindst de videnskabssociologiske teorier, som Thomas S. Kuhn har fremført.⁸ Hertil kommer inspiration fra den litterære retning "New Criticism", som Wise anvender i Kenneth Burke's udformning. Den grundlæggende antagelse bag Wise's arbejde er "... that a historical explanation is distinguished not so much by its content as by its form".⁹ Fra dette udgangspunkt skitserer Wise en historiografisk strategi, som tjener til at fokusere på den historiske undersøgelsesproces, på den historiske rekonstruktionsproces, snarere end på det færdige resultat. Den historiske undersøgelse består ikke i en opsummering af enkelte data; den består i et drama, hvor historikeren må slås for ikke at drukne i sit materiales kaotiske mangfoldighed. Den færdige fremstilling i bog-formen er ikke en renskrift og ordning af noter. Bogen er et vidnesbyrd om den særlige slagplan, som historikeren har anlagt for at komme helskindet ud af mødet med den historiske virkelighed, således som den foreligger i kilderne.

Blandt Wise's mange spændende begreber foranlediger hans tilpasning af Kuhn's "paradigme" til nærmere overvejelse, når det gælder en bestemmelse og forståelse af den videnskabelige skoledannelse.¹⁰ Paradigmet har to sider, en intellektuel og en sociologisk. På den intellektuelle er der tale om et mønster af normative udsagn, et mønster af sti-

⁶ Ronald Steel, *New York Review of Books* Vol. XI, No. 16, Oct. 18, 1973, s. 69.

⁷ Wise, *anf. arb.*

⁸ Thomas S. Kuhn: *The Structure of Scientific Revolutions*, Second Edition, Enlarged, Chicago 1970. Se også David A. Hollinger: *T. S. Kuhn's Theory of Science and Its Implications for History*, *American Historical Review* Vol. 72, No. 2, April 1973, s. 370-384.

⁹ Wise, *anf. arb.*, s. VIII.

¹⁰ *Sst.*, s. 123-134.

puleringer, som på et førvidenskabeligt eller metateoretisk niveau giver videnskabsmanden mulighed for at identificere de enheder, han ønsker at undersøge. De enkelte stipuleringer er således ikke i sig selv mere eller mindre videnskabelige i betydningen: testbare. Deres brugbarhed kan alene vurderes ud fra deres heuristiske frugtbarhed, ud fra deres anvendelighed til at opstille nye spørgsmål. Forskning er således ikke noget statisk, det er ikke en foreteelse, som hører op med etableringen af et resultat. Tværtimod er det en dynamisk proces, som består i den stadige konfrontation mellem virkeligheden og den videnskabelige forklaring.

Paradigmet, som Wise kalder en »explanation-form«, tjener til på den ene side at arrangere en del af virkeligheden sådan, at den lader sig forklare ud fra det begrebsapparat, som forskeren identificerer sig med. Ikke mindre væsentligt er det imidlertid, at paradigmet samtidig tjener til at holde den ikke-forklarlige del af virkeligheden ude af synsvinkelen. Videre skaber paradigmet et fællesskab, et samfund af forskere, en sociologisk enhed, som den enkelte forsker indgår i. "A paradigm expresses that community's consensus on some part of nature. Beyond its describing and explaining functions – telling what nature is and how – the paradigm offers identity and group solidarity to a community of scientists, plus a common language".¹¹ Indforståetheden indenfor fællesskabet tjener til at adskille konkurrerende grupper fra hinanden, undertiden endog indenfor den samme forklaringsform. Den tjener samtidig til at sætte grænser mellem dominerende strømninger i den offentlige meningsdannelse og det enkelte fællesskab. I det følgende vil det blive forsøgt at komme på lidt nærmere hold af nogle sådanne forklaringsmønstre indenfor dette århundredes amerikanske historieskrivning.

På synteseniveau har den amerikanske historieskrivning naturligt nok ofte indtaget en komparativ holdning. Den mere eller mindre udtalte sammenligning med Vesteuropa har givet en målestok og et perspektiv, som satte den amerikanske samfundsudvikling i relief. Dette gjaldt både for forfattere, som var tilbøjelige til at lægge vægten på fællestæk, og for dem, som hæftede sig ved amerikansk "uniqueness": ved den nye verdens geografiske, sociale og politiske særpræg. Det er muligt at se en god del af den amerikanske historieskrivning som en løbende kommentar til dette problem.

Den »progressive« historie, som dominerede fra begyndelsen til midten af dette århundrede, tog for givet, at der eksisterede en fundamental parallel mellem amerikansk og europæisk samfundsudvikling. Histo-

¹¹ Sst., s. 124.

rien blev her opfattet som noget dynamisk, som en stadig evolutionsproces imod "the kingdom of freedom", mod en bedre, mere menneskelig og mere demokratisk fremtid. Historien var en march, som vel kunne sinkes, eventuelt lide tilbageslag, men som havde en retning og et endemål i den menneskelige frigørelse. Historiens gang kunne så at sige afbildes som en ujævn men opadstræbende graf i et koordinations-system med tid på den ene og fremskridt på den anden akse. Den sociale reform, d. v. s. den bevidste viljesakt, som drev udviklingen mod målet, udgjorde kraften og essensen i den samfundsmæssige progression.¹² Imod social reform kæmpede reaktionen, de privilegerede og etablerede interesser: "the refusal to cooperate with the vital principle of betterment", som en progressiv historiker udtrykte det i 1913. Han fortsatte: "History would seem, in short, to condemn the principle of conservatism as a hopeless and wicked anachronism".¹³

De progressive historikere ønskede derfor at foretage en nærmere bestemmelse af de ideer, bevægelser og personer, som de iagttog i historiens drama, i forhold til fremskridt og reaktion. Et ordnende princip var f. eks. ejendomsretten, som delte befolkningen i dem, som havde, og dem, som ikke havde. Andre samsvarende skillelinier gik mellem kapitalister og folket eller mellem "business" og "common man". De store progressive historikere, Charles Austin Beard, Carl Becker og Louis Vernon Parrington, udbyggede den dualistiske konflikt til en sofistikeret skildring af kampen mellem "Jeffersonians" og "Hamiltonians", som omfattede hele den nationale historie. Jeffersons tanker om social reform projiceredes således ned igennem hele det 19. årh. over det Jacksonske demokrati til kampen for ophævelse af slaveriet, til den populistiske reformbevægelse omkring århundredskiftet og til den progressive bevægelse omkring Theodore Roosevelt og senator Robert La Follette videre til Franklin Roosevelts New Deal. I en konklusion til en undersøgelse af Thomas Jefferson's politiske filosofi slog Carl Becker fast, at demokratisk reformisme havde en indre sammenhæng i det historiske forløb: "Democracy is for us, as it was for him, primarily a set of values, a way of regarding man and the life of man. It is for us, as it was for him, also a set of concrete institutions through which these values may be realized. We now realize, as he did, but rather better than he did, that the institutional forms are bound for change . . . They will

¹² Richard Hofstadter: *The Progressive Historians: Turner, Beard, Parrington*, New York 1970, passim. Robert Allen Skotheim: *American Intellectual Histories and Historians*, Princeton 1966, s. 66-123.

¹³ James Harvey Robinson: *The New History. Essays Illustrating the Modern Historical Outlook*, New York 1912, s. 265, her gengivet efter Wise, anf. arb., s. 88.

change still further in time to come. But we believe, as Jefferson did, that the values themselves are enduring".¹⁴

Traditionelt dateres reaktionen på den progressive historie til slutningen af 1940'erne, begyndelsen af 1950'erne, hvor den amerikanske udvikling kom til at stå i et mere favorabelt lys på baggrund af det europæiske venstres fallit efter depressionen, efter udrensningerne i Sovjet og efter 2. Verdenskrig. Nyere studier har imidlertid peget på, at der allerede tidligt i 1930'erne kan spores et opgør indenfor venstresiden af det intellektuelle samfund, hvor liberale, radikale og socialistiske kræfter var indgået i en »Popular Front« koalition. Som beskrevet af Christopher Lasch, var den kritiske holdning, som oprindeligt havde ligget bag den progressive fortolkning, ved at give efter for en kulturel popularisering, "... a resurgence of American cultural chauvinism, a tiresome celebration of the American past – its indigenous traditions of popular culture ...". Glorificeringen af fortidens radikalisme fandt et markant udtryk i forestillingen om "the usable past", forstået ikke som en akkumulation af erfaring, men som et politisk nærkampsvåben. Historien blev til en vulgariseret "lesson of the past", hvor det faldt i historikerens lod at uddrage værdier og holdninger, som kunne vise vejen for samtidig reform.¹⁵

Kritikken af "usable past"-holdningen kom i særlig grad til udtryk i en kreds af intellektuelle af marxistisk observans omkring tidsskriftet "The Partisan Review" og omkring Columbia University. Den omfattede navne som Lionel Trilling, Alfred Kazin og C. Wright Mills. Richard Hofstadter reflekterede i 1948 denne kritik i sin bog "The American Political Tradition", hvor han angreb "... the national nostalgia ... intensified in the last decade". Hofstadter hævdede, at den progressive historie havde udviklet sig til en flugt fra "... the age of concentration, bigness, and corporate monopoly". Den var derfor ude af stand til nå til en dybere forståelse af disse fænomener – en forståelse, som kunne give sig udslag i politisk handling. Samtidig anklagede Hofstadter den amerikanske politiske tradition for bestandigt at vige udenom den trussel, som centraliseringen og monopoldannelsen udgjorde mod de værdier, som forfatningen var bygget på. Ved at vise, at de traditionelle progressive heroer konsekvent var veget udenom at forsøge at opbygge "... a more inclusive and systematic conception of what is happening in the world", kritiserede Hofstadter den progressive

¹⁴ Carl Becker: What Is Still Living in the Political Philosophy of Thomas Jefferson, *American Historical Review* Vol. 48, No. 4, July 1943, s. 705–706.

¹⁵ On Richard Hofstadter, *New York Review of Books* Vol. 20, No. 3, March 3, 1973, s. 7–13.

historie for at have lagt sin samfundskritik på hylden og i stedet have hengivet sig til en passiv rolle, således at "... the vision of national life, in its fondness for the panoramic backward gaze, has been that of the observations-car platform".¹⁶

Med sin bog ønskede Hofstadter at vise, at den progressive historie, så langt fra at kunne bidrage til en kritisk forståelse af nutiden, selv var blevet en del af problemet. I en paragraf, som senere kom til at stå som den klassiske mod-progressive programerklæring, slog han fast, at specialstudier havde afsløret en række konflikter mellem "special interests – between landed capital and financial or industrial capital, between old and new enterprises, large and small property". Der havde derimod ikke vist sig mange tegn på et opgør mellem besiddende og besiddelsesløse, i det mindste ikke før sent i den amerikanske historie. Disse resultater måtte uundgåeligt få konsekvenser for bedømmelsen af den politiske udvikling. "The fierceness of the political struggles has often been misleading, for the range of vision embraced by the primary contestants in the major parties has always been bounded by the horizons of property and enterprise". Hofstadter benægtede således ingeniende, at der ned gennem den amerikanske historie havde eksisteret et proletariet. Hvad han benægtede var, at den progressive historie havde været i stand til at inddrage dette proletariet i fremstillingen af den politiske tradition. I stedet havde man forvekslet konflikten mellem forskellige former for besiddelse med klassekamp. "Even when some property right has been challenged – as it was in the name of the rights of man or the rights of the community, the challenge, when translated into practical policy, has actually been urged on behalf of some other kind of property". Det amerikanske samfunds stolte tradition viste sig at være "... a democracy in cupidity rather than a democracy of fraternity".¹⁷

Mens Hofstadter påpegede, at den politiske tradition havde spillet fallit overfor de problemer, som var fulgt med urbaniseringen og industrialiseringen, angreb Louis Hartz i 1955 den amerikanske politiske teori med en elegant og vittig udlevering af hulheden bag den officielle retorik. Hartz' kunstgreb bestod deri, at han tog den progressive fortolkning på ordet og fulgte dens parallellisering af bevægelser i amerikansk og europæisk politik til døds. Ved at presse sammenligningen ud i sin yderste konsekvens fik han antagelsen til at bryde sammen under byrden af sin egen meningsløshed. Ligesom Hofstadter havde Hartz flyttet sin kritiske position fra venstresiden til en placering udenfor det politiske spektrum. Den nye synsvinkel var noget mere end et optisk bedrag. I det mindste på kortere sigt gav den tøjrslag til at gøre op

¹⁶ The American Political Tradition and the Men Who Made It, New York 1948, her citeret efter Vintage udgaven, s. V–IX, 352.

¹⁷ Sst., s. VIII.

med den konventionelle liberalisme, som gav amerikansk historieskrivning politisk vision til at klare dagen og vejen. Hartz konstaterede: "The truth is, the American historian at practically every stage has functioned quite inside the nation: he has tended to be an erudite reflection of the limited social perspectives of the average American himself".¹⁸

I løbet af 1950'erne udviklede angrebet på den progressive dualistiske konfliktmodel sig både i bredden og i dybden. I bredden slog en række forfattere fast, at den amerikanske samfundsudvikling – modsat den europæiske – havde været karakteriseret af en fundamental enighed om de grundlæggende spørgsmål om ejendomsret og politisk demokrati med bred valgret. Den amerikanske historie havde først og fremmest været præget af materiel overflod, hvor knaphed havde været afgørende i Europa. Tilstedeværelsen af tilsyneladende udtømmelige ressourcer havde gjort den almindelige holdning pragmatisk snarere end ideologisk orienteret. Det havde i USA altid været lettere at samle stemmer på løfter om at gøre kagen større end på løfter om at fordele den bedre. Historien om den amerikanske udvikling tog sig ikke længere ud som en march. Den antog i stedet karakter af et paradoks: en konservativ revolution; en liberal politisk retorik klasket ovenpå en konservativ praksis; en politisk debat, som både højre og venstre førte på argumenter, der var hentet hos Stuart Mill; et imperium uden imperialisme; et uhyre militært kompleks uden militarisme; et proletariat med bil og TV.¹⁹

I en vigtig artikel med det sigende navn "The Cult of the American Consensus: Homogenizing Our History" hævdede John Higham i 1959 at opgøret med progressivismen havde forledt til en mekanisk venden Beard og Parrington på hovedet: "The really massive conservatism of American businessmen, politicians, and even most intellectuals, as we were discovering, spoke in the common language of the Enlightenment". Det var ikke længere muligt at skelne liberal fra konservativ, hævdede Higham. Samtidigt med at den ideologiske kløft var udjævnet under Den kolde Krig, og føjeligheden havde grebet om sig, syntes der ikke længere at være noget behov for at bekæmpe den konservative intellektuelle tradition. Fordi den liberale ideologi havde mistet sin gennemslagskraft, var den konservative ophørt med at forsvare sig. Denne tendens læstes tilbage i historien, hvorfra det lykkedes at uddrive enhver dybtgående uenighed. Den politiske konflikt var blevet forvist fra samfundsudviklingen og i stedet presset ind i menneskesindets mest røg-

¹⁸ *The Liberal Tradition in America*, New York 1955, s. 29.

¹⁹ En bekvem oversigt findes i J. Rogers Hollingworth: *Consensus and Continuity in Recent American Historical Writing*, *South Atlantic Quarterly* Vol. 61, Winther 1962, s. 40–50.

fyldte baglokaler. Politisk uenighed og sociale spændinger blev »psykologiseret«²⁰ bort.

Imidlertid var konflikt- og konsensus historien næppe så kongruente, som Higham her implicerede. I dybden udviklede de mod-progressive historikere i en række tilfælde snarere en pluralistisk samfundsmodel end en monolitisk konsensus. Argumentet var således ikke alene en understregning af, at samfundet til enhver tid holdes sammen af visse værdier og institutioner, der er alment accepterede og som begge parter vil forsøge at tage til indtægt i en konfliktsituation. I en række tilfælde viste den nye forskning først og fremmest, at det progressive matrix havde klare reduktionistiske tilbøjeligheder. I et svar til Higham konstaterede Hofstadter senere, at der ikke var nogen indre nødvendighed i ideen bag konsensus, som udelukkede at begrebet konflikt kunne indtage en central placering: "[T]he idea of consensus is not intrinsically linked to ideological conservatism. In its origins I believe it owed almost as much to Marx as to Tocqueville, and I find it hard to believe that any realistic Marxist historian could fail to be struck at many points by the pervasively liberal-bourgeois character of American society".²¹

I det pluralistiske synspunkt understregedes det, at konflikt i USA historisk havde en bredere og mere diffus karakter, hvor etniske, religiøse og regionale spændinger gik på tværs af og tilslørede sociale og politiske spændinger. Samtidigt fik brydningen mellem land og by nye dimensioner udover de økonomiske. Resultatet blev, at konflikt-begrebet antog en anden karakter ved at blive omplantet til et kulturelt niveau. Hertil kom en understregning af betydningen af skiftende interessekoalitioner og et mere uigennemsigtigt syn på forholdet mellem ideer og materielt underlag. Ideer var ikke længere en direkte og utvetydig refleks af materielle interesser, men måtte analyseres i sammenhæng med den situation og det miljø, de var opstået i. Fremfor alt blev det vanskeligt for historikeren at afgive et skråsikkert udsagn, om hvad der var frem, og hvad der var tilbageskridt. Det blev ham umuligt at iden-

²⁰ Commentary, Vol. 27, Feb. 1959, s. 93–100. "Konsensus" er i sig selv et interessant eksempel på, hvorledes begreber bevæger sig fra et højt abstraktionsniveau til at indgå i den samtidige politiske debat. Highams artikel spillede på, at der var en vis parallellitet mellem den løbende diskussion om Talcott Parsons' sociologiske teori (hvor konsensus betød værdifællesskab) og den historiografiske udvikling. Bemærkelsesværdigt er det derfor, at den eneste gang ordet forekommer i artiklen, benyttes det i sin almindelige betydning: enighed. Konsensus er vel mest forståeligt som betegnelsen for kulturel homogenitet overfor polariseret konflikt. Det synes at dække den almindelige historiografiske anvendelse.

²¹ Progressive Historians . . . , s. 451. På dette tidspunkt havde Higham imidlertid ændret opfattelse: "Distinctions . . . were not nearly as sharp as I had believed. In fact, I discovered that the trend . . . stemmed from a crisis within the progressive thought, not from an assault from outside the pale". (Writing American History, Indiana University Press 1970, s. 159–160).

tificere sig med sociale kræfter på den regelrette måde, som megen progressiv historie havde praktiseret. Komplexiteten gav i sig selv et anderledes *indtryk* af "detachment" og "objectivity".²² I en vis forstand vendte det mod-progressive syn sig imod historie som syntese. Den nationale historie blev omskabt fra argument til fortælling.²³

Alene det forhold, at Daniel Boorstin, igennem mange år tilknyttet University of Chicago, vovede sig frem med en bredt argumenterende genfortolkning, adskiller ham fra hovedlinien i den mod-progressive historie. Boorstin er således ikke repræsentativ i nogen »gennemsnits«-forstand. Han er repræsentativ kun i den forstand, at han har fulgt en række af de mod-progressive problemstillinger igennem til deres egen konklusion, fordi han har gjort formløsheden i amerikansk politik til en selvstændig form, og fordi han har gjort mangelen på klare socio-økonomiske skillelinier til et fundamentalt princip i den amerikanske samfundsudvikling.²⁴ Boorstins synspunkter synes derfor særligt velegnede til at sætte Williams' i relief. Men i stedet for at spørge efter Boorstins og Williams' resultater vil vi i det følgende forsøge at nærme os den måde, de stiller deres spørgsmål på. Som eksempel synes det hensigtsmæssigt at tage deres kommentarer til et centralt dokument i den politiske historie.

James Madison, Alexander Hamilton og John Jay publicerede en række indlæg i en New York avis under debatten om ratifikation af den foreslåede forfatning i 1787. Disse artikler udgaves senere under titlen "The Federalist". I den mest kendte, nr. X, agiterede Madison for en "well-constructed" føderal union. Han hævdede, at den farligste trussel mod en "popular government" bestod i borgernes tendens til at danne fraktioner, især sådanne partier, som skrev sig fra den ulige fordeling af ejendomsretten. Fordi denne tilbøjelighed havde rod i den menneskelige natur, kunne dens egentlige årsag ikke fjernes, derimod kunne dens effekt kontrolleres gennem en føderal-republikansk styreform. Der ville da befinde sig en række politiske mellem-instanser, som kunne sikre kontinuitet og besindig fornuft imod den menneskelige naturs omskiftelighed. Ydermere ville et stort landområde og et stort antal af borgere sikre tilstedeværelse af en pluralitet af interesser og derved hindre to-

²² En holdning som kort opsummeres af Hartz: "The Liberal society analyst ... tends to criticize and then shrug his shoulders, which is no way to become popular, especially in an age like our own". (*Liberal Tradition* . . ., s. 32).

²³ F. eks. Samuel Eliot Morison: *The Oxford History of the American People*, New York 1965.

²⁴ Boorstins hovedværk er trilogien "The Americans", hvoraf to bind er udkommet: *The Americans. The Colonial Experience*, New York 1958, og *The Americans. The National Experience*, New York 1965. Hovedtesen fremsattes første gang i: *The Genius of American Politics*, Chicago 1953.

sidet fraktionsdannelse. Jo mindre en stat, desto større mulighederne for, at en majoritet ville finde sammen i bestræbelser på at undertrykke minoriteten af besiddende. "Extend the sphere, and you take in a greater variety of parties and interests; you make it less probable that a majority of the whole will have a common motive to invade the rights of other citizens, or if such a common motive exists, it will be more difficult for all who feel it to discover their own strength, and to act in unison with each other".²⁵

Problemet er nu: Hvad *betyder* Federalist X? På hvilken måde afspejler dokumentet essensen af amerikansk politisk tankegang? Federalist X var en hovedhjørnesten i den progressive fortolkning. Det sås som et vidnesbyrd om, at konstitutionen og den politiske situation i øvrigt drejede sig om, hvorvidt de besiddendes privilegier skulle fastholdes. Madison viste her samfundet, præcis som det var: en kamp om fordeling af materielle goder.²⁶

Boorstin anlægger en helt anden synsvinkel. Han læser i stedet dokumentet som et eksempel på brydningen mellem europæisk politisk teori og de særlige geografiske og historiske forhold, som var afgørende i det nye kontinent. På den ene side fastholder Boorstin den importerede europæiske tankegang: samfundet bestod af grupper, som kæmpede om magten og produktionen; på den anden side hævdede Madison, at der gjaldt andre regler for det amerikanske samfund: landets størrelse og ubeboethed tenderede mod at ophæve fraktionsdannelse på økonomisk grundlag. Det afgørende for Boorstin er her, at Madison i virkeligheden vendte den europæiske teori på hovedet. Mens det var god latin i Europa, at en republik kun kunne fungere indenfor et snævert landområde, så sagde Madison præcis det modsatte: den nye føderation kunne kun forblive demokratisk, hvis den ekspanderede. Dannelsen af den amerikanske føderation afveg således fundamentalt fra europæisk statsdannelse, fordi man selv skabte og tilpassede nye enheder, mens europæisk statssamling bestod i inkorporering af gamle enheder.²⁷

Boorstin går imidlertid adskilligt længere. Der var ikke blot tale om, at en europæisk statsteori blev tilpasset efter amerikanske forhold. Det væsentligste var, at teorien faldt helt bort og erstattedes med en form for politik, som var radikalt anderledes. Madison fremsatte ikke nogen teori, siger Boorstin. Han afledte ikke sin politik fra universelle prin-

²⁵ Her gengivet efter *Class, Status, and Power. Social Stratification in Comparative Perspective*, eds. Reinhard Bendix and Seymour Martin Lipset, London 1967, p. 2-5.

²⁶ *Progressive Historians . . .*, s. 208.

²⁷ *National Experience . . .*, s. 391, 393, 400-406, 415-416. Se også *Genius . . .*, s. 73, 96-98, 101.

cipper om retfærdighed, og udtalte sig ikke om, hvorledes republikansk statsdannelse som sådan burde foregå. Madison talte specifikt om, hvilke muligheder, der var for hånden i Amerika. I virkeligheden gjorde han sig til talsmand for, at man skulle fortsætte praksis fra kolonitiden, hvor nye territorier skulle gennemløbe en udvikling fra koloni til selvstyrende enhed, når området var tilstrækkeligt befolket. Der lå i Federalist X en opsummering af de amerikanske koloniers egen udvikling indenfor det britiske imperium. Madison foreslog, at denne praksis blev bibeholdt, når nye enheder skulle indlemmes i den føderale republik. Ligesom partidannelsen fik sit særpræg fra landskabet, fik den kontinentale ekspansion sit særpræg fra landskabets karakter og tidligere praksis. Ekspansionen kan ikke forstås som handling på grundlag af en bestemt teori, den må forstås som en bestemt måde at organisere sig på: "Like the New England system of manufacture, . . . in this case summarized in the notion of Organic (Government-Organizing) Law". Ekspansionen var et spørgsmål om en bestemt teknik, om en "Add-a-State"-plan.²⁸ Det giver ingen mening at spørge om årsag eller formål. Problemet er *hvorledes*, ikke *hvorfor*. "As in many other departments of American life . . . ideology was displaced by organization. Sharp distinction of thought and purpose were overshadowed by the need to get together on nearly selfdefining common purposes".²⁹

Hos de progressive forfattere antog konflikten naturligvis farve efter det sociale og geografiske miljø, den udspillede sig i; men infrastrukturen ændrede sig ikke. Boorstin gør radikalt op med denne ide. Det amerikanske kontinents særlige betingelser ophævede kampen om besiddelse. Kernen i den amerikanske politik blev således fundamentalt forskellig fra den europæiske. De teoretiske utopier, som kolonister og emigranter transporterede over Atlanten, anskuede samfundet på en måde, som var irrelevant i et andet geografisk miljø. For at overleve var det nødvendigt at frigøre sig fra den europæiske ballast og antage de værdier, som gemtes i det amerikanske miljø.³⁰ Hermed opfordrer Boorstin til at anlægge en ny målestok for vurderingen af den amerikanske fortid – en målestok, som er *funktionel*, fordi den beskæftiger sig med, hvad der tjente til at bevare og styrke samfundet som en helhed, som et system. I virkeligheden var det også denne målestok, som den amerikanske natur transmitterede til sine indvandrere, mener Boorstin.³¹

²⁸ National Experience . . . , s. 421, 427.

²⁹ Sst., s. 430.

³⁰ Genius . . . , s. 8–35, Chap. I: "How Belief in the Existence of an American Theory Has Made a Theory Superfluous". Se også Colonial Experience . . . , s. 5–9, 29–32.

³¹ Genius . . . , s. 22–29. Se også Colonial Experience . . . , s. 159–163.

Måske klarest udtrykte Boorstin denne idé, som forekommer at stå i centrum af hans forfatterskab, i et interview i 1972:³²

“[W]hat I find most interesting in Western history is not the contrast between the “good guys” and the “bad guys” but the uncertainty as to who was really the “good guy”. In the days of the old West, there was almost not a single desperado, who didn’t spend a good deal of his life wearing a sheriff’s badge. There was almost not a single law-enforcing sheriff who didn’t use his gun first and investigate afterward. That was partly because they couldn’t do otherwise – they were living in a fluid and uncertain situation.”

Boorstin’s argument er ikke blot det mere åbenlyse, at historikeren ikke bør tage parti for den ene eller den anden part. Det afgørende er for Boorstin, at skellet mellem ond og god blev ophævet af situationen, og at hverken forbryder eller sherif identificerede sig med »det gode« eller »det onde«, men med noget helt tredje, noget unikt amerikansk. Miljøet ophævede de moralske og etiske principper, som var betydningsfulde faktorer i europæisk politik. I Europa skelnede idealister og reformatorer mellem det, som *er* og det, som *bør være*. De udklækkede utopier og tusindårs-riger. I USA faldt en sådan teoretisk, menneskekonstrueret tænke måde væk. Den erstattedes af kontinentets “givenness”, d. v. s. af de værdier, som lå i landskabet og i USA’s historie. “[The immigrant] is not required to learn a philosophy so much as to rid his lungs of the air of Europe”.

Den flydende situation bevirkede, at konflikter antog en helt anden karakter end i Europa. Konflikter var ikke noget, som alene adskilte de to parter fra hinanden. Konflikter polariseredes ikke, de fik ingen teoretiske eller ideologisk overbygning. Uoverensstemmelser mellem sherif og forbryder udviklede sig ikke til en kamp mellem etablerede interesser versus ikke-etablerede eller mellem godt imod ondt. Konflikter truede ikke samfundsordenen så meget som de tilpassede samfundet til landskabet. Begge parter accepterede hinandens roller så fuldt ud, at det ofte var dem selv uklart, hvem der var hvem. Boorstin bryder i dette synspunkt med den ældre geografiske determinisme, som forbindes med Frederick Turner. Turner mente, at det amerikanske demokrati var en følge af konflikten mellem ideer fra den Europa-orienterede, formalistiske Øst-kyst og de ideer, som opstod på grænsen mellem civi-

³² Interview, U.S. News and World Report Vol. 72, May 29, 1972, s. 18–20.

³³ Se f. eks. *Genius . . .*, s. 99–132, Chap IV, som bærer den markante titel: “The Civil War and the Spirit of Compromise”. Boorstin argumenterer her bl. a., at borgerkrigen må forstås som en konflikt mellem Nord og Syd indenfor “a well-established working federal scheme”. Syden fortsatte således “the secessionist tradition”, hvor et foreløbigt højdepunkt havde været losrivelsen fra England. Boorstin foreslår at omdøbe “Civil War” til “The Second War of Independence”.

³⁴ *National Experience . . .*, s. 402.

lisation og ødemark. Boorstin opløser først ideernes rolle overhovedet. Derefter opløser han den polariserende konflikt. Hos Turner bestod det unikke i civilisationens spydspids, "the frontier". Hos Boorstin er det kontinentet og nationen, som er unik.

Her, er det blevet indvendt, ligger der ikke nogle politiske principper gemt bag den tilsyneladende afvisning af teori som udgangspunkt for skabelsen af den nye nation. Medgivet at amerikanerne var uinteresserede i teorier, som ikke havde rod i deres egen situation, medgivet at medbragte utopier ikke lod sig realisere i de nye omgivelser og medgivet, at amerikanerne lagde mere vægt på resultater end på dogmatik, så ligger der vel stadig en pragmatisk teori gemt i den amerikanske politiske tradition. Når formløsheden ophøjes til generelt princip, betyder det selvfølgelig, at USA havde unikke træk i sin politiske tradition. Det betyder imidlertid ikke nødvendigvis, at enhver teoretisk forestilling eller ideologi var uden indflydelse i den amerikanske historie. Hvis det er rigtigt, som Boorstin siger, at empiri erstattede metafysik i Amerika, så bør det vel ikke overses, at empiri i hænderne på politikere, forretningsfolk og intellektuelle har en tendens til at udvikle sin egen metafysiske ladning. Et andet problem i Boorstins argument er blevet kaldt hans "fallacy of apposition" d. v. s. bevisførelse på grundlag af en kontrast mellem USA og Europa, hvor sammenligningen hviler på en misforståelse eller misrepræsentation af det europæiske særpræg.³⁵ Det gælder under alle omstændigheder, at tesen "We have not been much interested in the grammar of politics. We have been more interested in the way it works than in the theory behind it",³⁶ forudsætter en indviklet begrebsmæssig afklaring, for at tesen ikke skal løbe ud mellem fingrene.

Boorstins udlægning af den amerikanske historie må imidlertid ligesom al anden videnskab forstås i sammenhæng med det samfund, han er en del af. Boorstins forklaringsmønster må forstås som en strategisk imødegåelse af stimuli udefra, både fra de akademiske omgivelser og fra samfundet som helhed. Der spørges i denne forbindelse ikke om ar-

³⁵ David Hachett Fischer: *Historian Fallacies. Toward a Logic of Historical Thought*, New York 1970, s. 56-57. Hofstadter siger herom i sin karakteristiske stil: "It is always a delicate question how much emphasis to put on American uniqueness. 'The Colonies', Boorstin writes, 'were a disproving ground for utopias'. This seems to me incontestable, but I would have thought the same could be said about most human history". (*Progressive Historians . . .*, s. 450 note 6).

³⁶ *Genius . . .*, s. 2. Den bedste diskussion af Boorstin er foretaget af John P. Diggins: *Consciousness and Ideology in American History: The Burden of Daniel J. Boorstin*, *American Historical Review* Vol. 76, No. 1, Feb. 1971, s. 99-118; med efterfølgende debat sst. Vol. 76, No. 4, Oct. 1971, s. 1245-1254; og samme: *The Perils of Naturalism: Some Reflections on Daniel J. Boorstin's Approach to American History*, *American Quarterly* Vol. 23, No. 2, May 1971, s. 153-180.

gumentets holdbarhed, men om dets »byrde«. Det spørgsmål kan da rejses, om hvorfor det forekommer Boorstin så afgørende at påvise og retfærdiggøre fraværet af ideologisk uenighed i den amerikanske historie. Svaret har naturligvis mange sider. Der skal her blot peges på et par enkelte punkter. For det første medfører Boorstins argument, at det er meningsløst at eksportere USA's eget politiske system. USA's demokratiske institutioner ligger begravet i kontinentets geografi og historie, de kan ikke generaliseres og påtvinges nogen anden nation.³⁷ For det andet må Boorstin's argument forstås som et indlæg i diskussionen om "social planning" og "social engineering" eller i bredere forstand som et opgør med antagelser, som ligger til grund for den liberale velfærdsstat. Når Boorstin retter sine kanoner mod "[t]he tendency to abstract the principles of political life . . . [which] provides statesmen or a people with a blueprint for their society", så er det tilsyneladende nazisme, fascisme og kommunisme han skyder efter.³⁸ Men ved at binde den amerikanske samfundsorden til naturgivne værdier, er det den liberale velfærdsstat, han har på sigtekornet.

Også Williams' problemstilling reflekterer den situation, som det amerikanske samfund befinder sig i. Han angriber imidlertid præmisserne bag den etablerede orden fra en ganske anden synsvinkel. Hvor Boorstin forsøger at ødelægge illusionen om samfundets evne til at omskabe sig selv og verden ved hjælp af politisk og social teori,³⁹ hævder Williams, at ligeså vel som amerikanerne selv skabte deres samfund, ligeså vel er de i stand til at omskabe det. Williams' mest kendte og debatterede synspunkt indeholdes i hans diskussion af årsagerne til opbygningen af det amerikanske imperium. Tesen er den, at ekspansionen må forstås som en dialektik mellem amerikansk inden- og udenrigspolitik, snarere end som en interaktion mellem USA og andre stater.

Williams' teori blev udarbejdet i slutningen af 1950'erne og fremsattes i en syntese over den amerikanske udvikling i værket "The Tragedy of American Diplomacy", hvis første udgave kom i 1959.⁴⁰ I en senere bog har Williams kommenteret det miljø på University of Wisconsin, hvor teorien blev udarbejdet. Det er samtidigt en god illustration af »det videnskabelige samfunds« særlige funktioner: "I realize now that I was writing, at least unconsciously, for and to a group of people that formed a vital part of my intellectual life as the data and the ideas were integrated into analyses and interpretations. They were, in effect though not in intent, the primary audience . . ." Blandt sine kolleger

³⁷ *Genius . . .*, s. 34.

³⁸ *Sst.*, s. 3.

³⁹ Daniel J. Boorstin: *Den Syntetiske Verden*, København 1968, s. 14–15.

⁴⁰ Her citeres efter Delta udgaven 1961.

nævner Williams: George Mosse, Merrill Jensen og Merle Curti. Blandt sine studenter nævner han Lloyd Gardner og Walter LaFeber.⁴¹

I sin behandling af Federalist X understreger Williams, at Madison udtrykte en teori, som må tages i betragtning, om man skal forstå den kontinentale ekspansions retning og karakter. Med udgangspunkt i David Hume og merkantilistisk politisk økonomi bekræftede Madison, ifølge Williams, at ekspansionen var en nøgle til at forebygge fraktionsdannelser og forhindre økonomiske interesser i at splitte samfundet ad. Institutionelle "checks and balances" var ikke nok i sig selv. Ekspansionen var essentiel, fordi der måtte skabes et imperium, som kunne mildne de grundlæggende modsætninger i produktionsmåden. "Madison thus proposed, as a guide to policy and action in his own time, . . . an argument which explained America's democracy and prosperity as a result of such expansion . . . [T]he essence of the interpretation [was] that expansion was the principle of our institutions".⁴²

Den imperialistiske teori reflekterede modsætninger i samfundets opbygning. Samfundets opbygning skabte visse specifikke behov, som måtte opfyldes, for at det liberalistiske demokrati kunne overleve. Det er hermed klart, at Williams opfatter samfundets behov på en anden måde end Boorstin. Mens Boorstin antog, at visse værdier var funktionelt nødvendige, siger Williams, at værdierne er institutioner, som må forstås i forbindelse med en bestemt produktions- og fordelingsmåde. Ekspansionen var nødvendig, for at den bestående sociale og økonomiske struktur kunne opretholdes, men den var ikke nødvendig, for at nationen som sådan skulle overleve.⁴³

Williams' hovedanliggende er at udforske de kræfter, som stod bag den stadige udvidelse af USA's territorium, ved kolonialisme, ved okkupation eller ved hjælp af økonomisk kontrol. Forklaringen finder han i udviklingen af en ekspansionistisk »Weltanschauung«, som indflettede økonomiske, politiske og humanitære argumenter i hinanden.⁴⁴ Resultatet blev en integreret og dynamisk imperie-teori, som på en gang definerede omverdenen og forklarede, hvorledes den fungerede. Den eks-

⁴¹ The Roots of the Modern American Empire. A Study of the Growth and Shaping of Social Consciousness in a Marketplace Society, New York 1969, s. XVI. Lloyd C. Gardner's kendteste værk er: Architects of Illusion: Men and Ideas in American Foreign Policy, 1941-1949, Chicago 1970. Walter LaFeber's produktion omfatter: The New Empire: An Interpretation of American Expansion, 1860-1898, Chicago 1963, og America, Russia and the Cold War, 1945-1966, New York 1968, som er den bedste sammenfattende fremstilling af USA's uden- og indenrigspolitiske udvikling efter 2. Verdenskrig, skrevet fra en revisionistisk synsvinkel.

⁴² Tragedy . . . , s. 20-21; se også Roots . . . , s. 50-51.

⁴³ Sst., s. 296-309.

⁴⁴ The Contours of American History, Cleveland 1961, s. 20-21.

pansive udenrigspolitik var således ikke i første række betinget af udviklingen i produktivkræfterne. Williams kan næppe betegnes som økonomisk determinist.⁴⁵ Hans forklaring koncentrerer sig om de mekanismer, der fik det til at *tage sig ud*, som om USA's demokratiske institutioner og økonomiske stabilitet alene afhang af stadig ekspansion.

Den vigtigste af disse mekanismer er eksternaliseringen.⁴⁶ Groft taget betyder det, at man giver sin nabo skylden for sine egne vanskeligheder. Williams bruger eksternaliseringen til at betegne den indre logik i ekspansionistisk tankegang, hvorved man forklarer og løser sine indre problemer ved at gribe ind i andre staters anliggender. I stedet for at beskæftige sig med de indre årsager til konjunktursvingninger, som fulgte med den liberalistiske økonomi, forsøgte det at udvide markeder og investeringsmuligheder i det uendelige. Udenrigspolitikken fungerede som en sikkerhedsventil i perioder med stigende konjunkturer og som et middel til at stimulere efterspørgslen, når konjunkturerne var faldende.

Fandtes der nogen alternativer til den imperialistiske verdensanskuelse? Williams fremhæver, at amerikansk reformisme traditionelt bekræftede troen på, at en international markedsøkonomi ville løse samfundets problemer. Dette gjaldt f. eks. den agrare populistiske reformbevægelse om ved århundredskiftet. Ikke mindre gjaldt det præsident Wilson og Franklin D. Roosevelt. Overhovedet var udenrigspolitikken lige siden 1776 præget af enighed om nødvendigheden af en ekspansiv løsning, selv om der kunne være debat om hvilke midler, der var mest hensigtsmæssige. Den eneste virkelige udfordring finder Williams i den merkantilistiske politiske økonomi, som overlevede i Sydstaterne indtil 1865.⁴⁷

Med sin understregning af kontinuiteten og den indre konsekvens i den diplomatiske historie vender Williams sig skarpt imod den tendens, som den mere konventionelle historie havde til at vurdere udenrigspolitikken som en reaktion (undertiden over-reaktion) til skiftende udfordringer til USA's militære sikkerhed. Diskussionen løber gennem hele den nationale periode, men har været særlig heftig for tiden efter 1945. Her står problemet om motiverne bag den amerikanske politik i centrum. Det synspunkt, som Williams polemiserer imod, er blevet opsummeret således af Robert W. Tucker: "The failure of American foreign policy is a failure compounded of sentimentality and intellectual er-

⁴⁵ William's forhold til Marxismen er omdiskuteret. Vel uden større held forsøgte Williams selv at afklare problemet i: *The Great Evasion. An Essay on the Contemporary Relevance of Karl Marx and on the Wisdom of Admitting the Heretic into the Dialogue about America's Future*, Chicago 1964. Se også Eugene D. Genovese: *Williams Appleman Williams on Marx and America*, *Studies on the Left* Vol. 6, No. 1, Jan. 1966, s. 70-87.

⁴⁶ *Tragedy . . .*, s. 34 ff.

⁴⁷ *Sst.*, passim; *Roots . . .*, s. 432-445.

ror". "If we have misused our power, it is not through desire to exploit others".⁴⁸ Den succes, som USA kunne notere sig i den tidlige fase af Den kolde Krig, vendte sig til katastrofe efter 1963, fordi Johnson-administrationen lod sig forblinde af sin anti-kommunisme og stædigt forfulgte interesser, som USA ikke længere havde kapacitet til at honorere. Krigen i Vietnam udviklede sig til et bundløst hul, en "quagmire", hvor USA blev hængende, fordi det insisterede på at inddæmme Kina på samme måde som Sovjet var blevet inddæmmet med Truman Doktrinen og Marshall planen i 1947. Man forstod ikke, at den kommunistiske mod-pol i mellemtiden var splittet op i indbyrdes konkurrerende dele. Arthur Schlesinger, Jr., en fremtrædende talsmand for dette synspunkt, kunne således konkludere: "[O]ne must now recognize the measure of the tragedy we got into in Vietnam, a tragedy that is all the more poignant because of its conceptual roots . . . expressed some of the best moments in American foreign policy".⁴⁹ Imperiet efter 1945 blev til som følge af USA's misforståelse af sin egen magt til at optræde som verdens politibetjent; men selv om udnævnelsen havde været selvbestaltet, var stillingen ulønnet.

Williams vender sig imod den bagved liggende forestilling, at den diplomatiske udvikling kan beskrives og forklares som et spørgsmål om ekspertise og udenrigspolitisk fleksibilitet. Udenrigspolitikken var et spørgsmål, hævder han, ikke om enkelte beslutninger, men om de rammer og institutioner, som definerede, hvad der var den nationale interesse. Williams hævder, at disse rammer i første række må forklares på baggrund af den indenrigspolitiske udvikling. Inden- og udenrigspolitikken var kædet ind i hinanden på talrige måder. De store industrielle korporationer, de skiftende administrationer og vidtstrakte økonomiske pressionsgrupper havde således sammenfaldende interesser, når det gjaldt at sikre en stabil økonomisk vækst, som kunne cementere den indenrigspolitiske ro og orden.⁵⁰ Det afgørende var, at alle dele af det amerikanske magthierarki havde antaget den ekspansionistiske ideologi, som på ét niveau gjorde eksperten til systemets mest trofaste talsmand, på et andet niveau formidlede den sociale og økonomiske strukturs materielle behov over i en udenrigspolitisk praksis.⁵¹

Sammenkædningen mellem uden- og indenrigspolitik får bl. a. til

⁴⁸ Robert W. Tucker: *The Radical Left and American Foreign Policy*. London 1971, s. 28.

⁴⁹ Arthur Schlesinger, Jr. i Richard M. Pfeffer, ed.: *No More Vietnams? The War and the Future of American Foreign Policy*. Adlai Stevenson Institute of International Affairs, Evanston 1968, s. 9. Se også Arthur Schlesinger, Jr.: *Eyeless in Indochina*, *New York Review of Books* Vol. 17, No. 6, Oct. 21, s. 23-32.

⁵⁰ *The Large Corporation and American Foreign Policy in Corporations and the Cold War*, ed. David Horowitz, London 1969, s. 71-104.

⁵¹ *Some Presidents. From Wilson to Nixon*, New York 1972, s. 61-82.

følge, at Den kolde Krig indsættes i et nyt perspektiv. Idet Williams kæder den ekspansionistiske Weltanschauung sammen med den korporative kapitalismes produktionsmåde, fremstår duellen mellem USA og den kommunistiske blok som en kortere fase af en større historisk sammenhæng: "... the cold war ... as an ongoing confrontation between modern Western capitalism and its domestic and international critics." Vietnam-krigen, følger det heraf, kan ikke forstås som et isoleret fænomen eller som en perversion af inddæmningspolitikken. Den må forstås som den logiske konsekvens, ikke bare af den strategi, som præsident Truman indledte i 1947, men af det amerikanske samfundssystems materielle og ideologiske behov.⁵²

Det gennemgående tema hos Williams er hans stadige undersøgelse af de fundamentale relationer i den amerikanske samfundsudvikling. Disse relationer beskrives og forklares som imperiale, idet de bestod i skabelsen og opretholdelsen af et imperium bestående af dels et økonomisk og politisk magtapparat, dels en række nationale, etniske eller økonomiske enheder, som kredsede omkring magtcentret og kontrolleredes af det. Det imperiale system fungerede både i forholdet til minoriteter og økonomisk marginale grupper indenfor USA's grænser, og i forholdet til klientstater udenfor den nationale sfære. Dette system blev holdt i balance ved hjælp af talrige former for økonomisk, social eller militær kontrol. Afstanden til det progressive dualistiske grundsyn markeres af Williams' insisteren på, at imperiets rødder må søges i den agrare sektor af produktionen og i den liberale internationalisme. Afstanden til den pluralistiske opfattelse understreges af Williams' påvisning af, at de økonomiske interesser og den ekspansionistiske Weltanschauung deltes af alle etablerede sektorer i den kapitalistiske markedsøkonomi.

Også hvad angår forholdet mellem historie og politik synes Williams at skille sig ud fra den progressive opfattelse. I en vigtig artikel fra 1964 diskuterede Warren I. Susman, hvorledes "the usable past"-begrebet havde udviklet sig igennem den amerikanske historieskrivning. Susman, der tilhørte kredsen omkring Williams, konstaterede her, at den progressive historie indeholdt en erkendelse af, at vurderingen af fortiden fungerede på en bestemt måde i samtiden. "It was not simply that the

⁵² Sst., s. 22-23. Litteraturen om Den kolde Krig er allerede uhyre. En række centrale indlæg og en bibliografi findes i: *Problems in American Civilization. The Origins of the Cold War*, ed. Thomas G. Paterson, D. C. Heath and Co. 1970. Det revisionistiske argument underkastes en nøje og oplysende kritik i Robert W. Tucker, *anf. arb.* Se også Inga Floto: *Nyere Synspunkter på Woodrow Wilsons Udenrigspolitik*, *Historisk Tidsskrift*, 12. rk., bd. 4, hf. 1-2, s. 107-137, hvor Williams' indflydelse spores og vurderes indenfor Wilson-forskningen.

past 'determined' the present in some rather simple casual order of things, but that the way one viewed the past had significant consequences on the way one acted in the present." Fortolkningen af "the nature of the past" blev af de progressive anset for et brændende kulturelt spørgsmål, fordi det stod i forbindelse med grundlaget for den dominerende ideologi. Susman mente, at tiden efter 1940 var præget af en enestående "anti-historical spirit" i den forstand, at fortidens problemer blev anset som værende uden forbindelse med samtidens. Fortiden blev betragtet som et ritual, som en myte, der bekræftede den bestående samfundsorden. "Here ideology is specifically rejected. Here we find a history which offers a reinforcement of current moral values and no effective challenge to the decision-makers within the social order who do most frequently operate in terms of some view of history, some ideology."⁵³

Med sin idé om at møde fortiden "head-on", med sin idé om, at forsøg på at ændre USA's udenrigspolitik uden at forstå dens oprindelse og udspring blot vil genskabe problemet i en anden form, tilslutter Williams sig tydeligvis det progressive syn. Men han afviser den progressive idé om, at "[t]he trouble is that something's gone wrong... That's what we've got to find out - where we've gone off the road."⁵⁴ Williams' syn på den amerikanske fortid er langt mindre komfortabelt end det progressive. Der er ingen slagord at finde i fortiden, der er ingen progressive heroer, som kan støves af og bruges igen. Det er derimod nyttigt at beskæftige sig kritisk med fortiden. Historie er "a way of learning", den er ikke et færdigt resultat, som nødvendigvis peger i den ene eller den anden retning. "History offers no answers per se, it only offers a way of encouraging men to use their minds to make their own history."⁵⁵

Det gælder vel for Williams, som det gælder meget af den ny revisionisme, at der kun i ringe grad har fulgt metode-fornyelse med deres arbejde. Som følge af genoptagelsen af diskussionen om de grundlæggende antagelser fik den argumenterende monografi en ny renaissance, efter en periode, hvor enten den faktuelle, kronologiske eller den litterære fortællende fremstilling havde stået i forgrunden. Men som hel-

⁵³ History and the American Intellectual: Uses of a Usable Past, American Quarterly Vol. 16, Summer 1964, s. 243-263.

⁵⁴ Roots ..., s. IX.

⁵⁵ Contours ..., s. 479 ff. Om Williams' forhold til den progressive historie og til Beard i særdeleshed, se hans: Charles Austin Beard: The Intellectual as Tory-Radical i American Radical. Some Problems and Personalities, ed., Harvey Goldberg, New York 1957, s. 295-308. Programmerklæringer for den "aktivistiske" del af revisionismen findes i Howard Zinn: The Politics of History, Boston 1970, s. 35-55, og Staughton Lynd: The Historian as Participant i Robert Allen Skotheim, ed., The Historian and the Climate of Opinion, London 1969, s. 105-118.

hed synes nyfortolkningen klædt i et mere konservativt klædebon, hvad angår spørgsmålet om motivation og om årsager og skyld. Til gengæld gravedes der med fornyet inspiration i en række allerede kendte kilder, og især kombineredes der på en ny måde mellem forskellige kilder, især når det gjaldt diplomatisk historie. Det, som skete på topmøderne, kunne ikke længere løsrives fra det, som blev sagt i subcommittee-høringerne, og fra hvad, der skete i National Association of Manufacturers. Pentagon og State Department memoranda fik nye dimensioner, når de læstes i sammenhæng med rapporter fra Department of Commerce. Udenrigspolitikken kunne ikke løsrives fra samfundets øvrige institutioner. Sikkerhedsinteresser kunne ikke løsrives fra politisk økonomi.

Det er vel i den *kritiske* undersøgelse af amerikansk udenrigspolitik, at ny-bruddet i den historiografiske udvikling hidtil har slået stærkest igennem. Walter LaFeber, som er inspireret af Williams, konstaterede i 1968, at "American diplomatic historians have been reluctant to acknowledge the inter-relationship over a long period of time between their history and national policies. When debates on the subject did begin, they too often terminated with the Liberals invoking 'scientific' history and 'scientific' research. It is past time... for the admission that for American historians history begins and ends with ideology." LaFeber afviste den traditionelle skelnen mellem kritisk holdning og faglig ambition og hævdede, at "the issue of 'scientific' history is no longer interesting. It is simply irrelevant." Det fulgte per implication, at den så ofte påberåbte videnskabelighed skrev sig fra enighed i den førte politiks fundamentale præmisser, og at kritik, i det omfang den var forekommet, lå på et overfladisk plan, som bekræftede den grundlæggende målsætning.⁵⁶

1970'erne indledte, som det synes, en periode i den amerikanske venstrebevægelse, der er præget af "reconsideration" og "articulation of tactics, principles, and goals."⁵⁷ Noget tilsvarende forekommer at være tilfældet indenfor den radikale revisionisme. I foråret 1973 hævdede Christopher Lasch således, at konsensus-ideen, selv i den udformning den havde fået hos Boorstin og hos sociologen Daniel Bell, indeholdt

⁵⁶ The Impact of Revisionism i Paterson, anf. arb., s. 118-121. Maddox, anf. arb., s. 5, drager den polemiske konklusion heraf: "The historian's job, therefore is to create a version of the past which can be used to help the goals his ideological preferences dictate". Denne mislæsning sættes i relief af Maddox' ærinde med sin bog, som består af en undersøgelse af et dusin fodnoter i hver af syv revisionistiske værker. Det er ikke svært at finde disharmoniske undertoner i Maddox' konklusion (s. 159 ff.), der er en jeremiade svingende mellem beskyldninger for misbrug af kilder til antydningen af venstreorienteret sammensværgelse i den nyere diplomatiske historie.

⁵⁷ Gabriel Kolko: The Roots of American Foreign Policy, Boston 1969, s. 138.

"... insights that remain to be absorbed and put to full use – insights, indeed, which in many cases still remain even to be understood." I en bemærkelsesværdig kontrast til den sikkerhed, hvormed man i 1967 havde proklameret begyndelsen til en "New Left" historie med bl. a. Williams som springbræt,⁵⁸ kritiserede Lasch den bekvemme tendens til at slå konservativ og konsensus i hartkorn. Den unge generation af historikere, hvortil han selv hører, havde ingen grund til at bryste sig: "As activists, we have achieved far less than we hoped; as scholars, our record is undistinguished on the whole."⁵⁹

Der er således tegn på, at opdelingen i konsensus- og konflikt-orienteret litteratur er ved at være på retur. Der er i det foregående peget på nogle begrænsninger i denne terminologi. Dels synes den svært reduktionistisk, når det gælder udviklingen i 1950'erne, dels er den ret meningsløs overfor den revisionisme, som er inspireret af Williams. Overhovedet gælder det vel om disse som om tilsvarende etiketter, at de har en tendens til at få eget liv. De har en tendens til at klæbe sig fast og give en forestilling om entydighed og konsistens, som hurtigt tilslører mere end den oplyser. Det synes at ligge i begreberne, at forskellen blot er et spørgsmål om synsvinkel eller politiske præferencer. Her forekommer Wise's nye analyse-strategi at kunne hjælpe til en bedre forståelse af de indviklede processer, som formidler bevægelser i samfundsstrukturen og i den offentlige debat ned i den historiske fremstilling.

⁵⁸ Barton J. Bernstein, ed.: *Towards a New Past. Dissenting Essays in American History*, New York 1967, s. IX-XIII. Se også sst. Christopher Lasch: *The Cultural Cold War: A Short History of the Congress for Cultural Freedom*, s. 322-358.

⁵⁹ On Richard Hofstadter, *New York Review of Books* Vol. 20, March 8, No. 3, s. 13.